

Barış Harekâtı Sonrasında Adana'dan Kıbrıs'a Gerçekleştirilen Nüfus Nakli (1975-1976)* Population Transplant From Adana After Peace Operations Carried Out In Cyprus (1975-1976)

Erdem ÇANAK**

Öz

1571-1878 yılları arasında Osmanlı Devleti'nin hâkimiyeti altında bulunan Kıbrıs, 1878 yılında geçici olarak, Lozan Antlaşması ile de resmen İngiltere'ye geçmiştir. Bu durumdan faydalanmak isteyen Rumlar da "Enosis"e yönelik faaliyetlerine hız vermişlerdir. Adadaki Türklerin var olma mücadelesine neden olan bu süreç, 1974 Barış Harekâtı ile neticelenmiştir. Ancak Türkler, Barış Harekâtı'na kadar olan dönemde maruz kaldıkları baskıdan dolayı zaman zaman başta Türkiye olmak üzere dünyanın farklı yerlerine göç etmişlerdir. Bu nedenle harekât sonrasında Türklerin kontrolüne geçen toprakların işlenmesi için ihtiyaç duyulan işgücü açığını gidermek ve yeni devletin ekonomik kalkınmasını sağlamak amacıyla Türkiye'den adaya nüfus nakli gerçekleştirilmiştir. "Tarım işgücü" adı altında gerçekleştirilen nakil kapsamında nüfus aktarımı yapılan illerden birisi de Adana'dır. Bu doğrultuda Adana'dan tamamı çiftçi, 531 hanede 1.480'i erkek, 1.287'si kadın olmak üzere 2.767 kişi adaya iskân olunmuştur. Bu çalışmada harekât sonrasında Adana'dan adaya gerçekleştirilen nüfus nakli ile göçmenlerin iskân süreci ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, KKTC, Enosis, Türkiye, Göç, Adana.

Abstract

Ottoman Empire ruled Cyprus between the years 1571-1878, in 1878 with Treaty of Lausanne was officially passed to England temporarily. Greeks who want to take advantage of this situation, gave fresh impetus to activities for "Enosis". This process which led to the struggle for existence of Turks in the island and has resulted Peace Operation in 1974. However, Turks emigrated to different parts of the world, mainly to Turkey due to the pressure that they are exposed in the period leading up to the Peace Operation. Therefore, after the operation, Turkish control of the labor needed to eliminate the deficit for the processing of the soil and the new government in order to ensure the economic development of the population of Turkey was carried transplant candidates. "Agricultural labor" the province's population transfer carried out of Adana. In this regard all farmers from Adana, 1.480 men in 531 households, 1.287's including women 2.767 people were resettled on the island. In this study, after the operation settlement the process with the transplant population of immigrants from Adana has been discussed.

Keywords: Cyprus, TRNC, Enosis, Turkey, Migration, Adana.

Giriş

Tarih boyunca Kıbrıs'a birçok devlet hâkim olmuştur. Bunlardan birisi de 1571-1878 yılları arasında adanın idaresini elinde bulunduran Osmanlı Devleti'dir.

* Makalenin Geliş Tarihi: 16.01.2015 Kabul Tarihi: 13.11.2015

** Yrd. Doç. Dr. Çukurova Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fak., Tarih Bölümü,
E-Posta: ecanak@cu.edu.tr.

Görüş

Akademik
Bakış

141

Cilt 9 Sayı 17
Kış 2015

Ancak Osmanlı, “93 Harbi” olarak da bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı neticesinde adanın idaresini geçici olarak İngiltere’ye vermiştir.¹ Birinci Dünya Savaşı’ndan istifade eden İngiltere’de 5 Kasım 1914 tarihinde adayı topraklarına kattığını ilan etmiş, Lozan Antlaşması’nın 20. maddesi ile de adaya resmen hâkim olmuştur.² Bu durumdan faydalanmak isteyen Rumlar da adanın Yunanistan’a ilhakı yönündeki faaliyetlerine hız vermişlerdir. Hatta bu doğrultuda 21 Ekim 1931 tarihinde isyan teşebbüsünde dahi bulunmuşlardır. Bu teşebbüsleri başarısızlıkla sonuçlanmakla birlikte³ Enosis’e⁴ yönelik emellerinden vazgeçmeyerek harekete geçmek için uygun zamanı beklemeye başlamışlardır. Nitekim 15 Şubat 1947 tarihinde On İki Adanın İtalyanlar tarafından Yunanistan’a verilmesinden cesaret alarak tekrar harekete geçmişlerdir. Ancak diplomatik yoldan bir netice elde edemeyeceklerini anlayınca şiddet ve teröre başvurmuşlar, bu maksatla 1953 yılında EOKA (Kıbrıs Mücadelesi Ulusal Örgütü) adlı bir de terör örgütü kurmuşlardır.⁵

İlk saldırılarında İngilizleri hedef alan EOKA, 21 Haziran 1955 tarihinden itibaren Türklere de saldırmaya başlamıştır.⁶ Saldırlardan kendini korumak zorunda kalan Türklere ise 1957 yılında Rauf Denktaş, Burhan Nalbantoğlu ve Kemal Tanrısevdi’nin öncülüğünde “*Türk Mukavemet Teşkilatı*”nı (TMT) kurmuş-

- 1 Savaş neticesinde Osmanlı Devleti ile Rusya arasında 3 Mart 1878 tarihinde Ayastefanos Antlaşması imzalanmıştır. Rusya’yı Balkanlarda güçlü bir devlet haline getiren bu antlaşma, İngiltere ve Avusturya’nın tepkisini çekmiştir. Bu nedenle İngiltere, antlaşma şartlarının değiştirileceği yeni bir kongrenin toplanması için harekete geçmiştir. Kısa bir süre sonra gerçekleştirilen Berlin Kongresi ile de antlaşmanın İngiltere ve Avusturya’nın çıkarlarına ters düşen maddeleri değiştirilerek Rusya’nın Balkanlardaki tehlikeli ilerleyişi durdurulmuştur. İngiltere bu çabasına karşılık olarak Osmanlı Devleti’nden Kıbrıs’ın yönetimini geçici olarak almıştır. Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, C.VIII, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara 1995, s.71-77; *Osmanlı İdaresinde Kıbrıs (Nüfusu-Arazi Dağılımı ve Türk Vakıfları)*, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara 2000, s.23; Nasim Zia, *Kıbrıs’ın İngiltere’ye Geçiş ve Adada Kurulan İngiliz İdaresi*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayını, Ankara 1975; Besim Darkot, “Kıbrıs”, *MEB İslâm Ansiklopedisi*, C.VI, Eskişehir 1997, s.674; Kemal Özden, “1878 Berlin Kongresi ve Kıbrıs”, *İkinci Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi (24-27 Kasım 1998)*, C.II, Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayını, Gazimağusa 1999, s.217.
- 2 *Lozan Barış Konferansı (Tutanaklar-Belgeler)*, C.8, (çev. Seha L. Meray), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2001, s.7; İsmail Soysal, *Türkiye’nin Siyasal Andlaşmaları*, C.I (1920-1945), Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara 2000, s.99. İngilizler adayı 1925 yılından itibaren vali ile yönetmeye başlamışlardır. Erdem Karaca, “Türk Basınında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin Kuruluş Süreci ve Türkiye’nin Kıbrıs Politikası (1975-1983)”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2010, s.2 (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- 3 Turgay Bülent Göktürk, “Rumlar’ın Kıbrıs’taki Enosis İsteklerinin Şiddete Dönüşmesi: 1931 İsyanı; Öncesi ve Sonrası”, *Çağdaş Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi VII/16-17 (2008/Bahar-Güz)*, s.335-363; Sabahattin İsmail, *150 Soruda Kıbrıs Sorunu*, Kastaş Yayınevi, İstanbul 1998, s.21-23.
- 4 Kelime manası “ilhak” demektir. Rum-Yunan siyasi literatüründe Kıbrıs’ın Yunanistan’a bağlanmasını ifade etmektedir. Yunanistan tarafından ilk defa 1828 yılında kullanılmıştır. İsmail, *a.g.e.*, s.6-8.
- 5 Örgütün askerî liderliğini Grivas, siyasi liderliğini ise Makarios üstlenmiştir. *Osmanlı İdaresinde Kıbrıs*, s.31.
- 6 Kemal Akmaral, *Akritas Planı ve Kıbrıs*, Bilge Karınca Yayınları, İstanbul 2004, s.94-95.

lardır.⁷ Bunun üzerine İngiltere, Türkiye ve Yunanistan arasında gerçekleştirilen görüşmeler neticesinde 11 Şubat 1959 tarihinde Zürih Antlaşması, 19 Şubat 1959 tarihinde de Londra Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşmalara dayanarak da 16 Ağustos 1960 tarihinde Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur.⁸

Adada yaşayan iki toplumun varlığı ve eşitliği esasına dayalı olarak Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin garantörlüğü altında kurulmuş olan devletin başkanı Başpiskopos Makarios, başkan yardımcısı ise Dr. Fazıl Küçük olmuştur.⁹ Buna rağmen Rumlar, Enosis'e yönelik düşüncelerinden vazgeçmemişlerdir. Nitekim Makarios, temel gayesi Türkleri ortadan kaldırarak adayı Yunanistan'a bağlamak olan "Akritas Planı" adında gizli bir planı uygulamaya koymuştur.¹⁰ Bu plan doğrultusunda Rumlar, 21 Aralık 1963 günü tarihe "Kanlı Noel" olarak geçen hadiseyle toplumlarası çatışmayı başlatmışlardır. Hatta Makarios'un 1 Ocak 1964 tarihinde, 1960 antlaşmalarını tek taraflı olarak feshettiğini açıklaması üzerine saldırılarını daha da artırmışlardır. Bu gelişme karşısında Türkiye 13 Şubat 1964, İngiltere de 15 Şubat 1964 tarihinde BM Güvenlik Konseyi'ne başvurarak adadaki tehlikeli gidişata müdahalede bulunmasını istemiştir. 4 Mart 1964 günü toplanan BM Güvenlik Konseyi, olayları engellemesi amacıyla bir BM Barış Gücü'nün oluşturularak adaya gönderilmesini kabul etmiştir. Fakat Barış Gücü'nün bir etkinliğinin olmadığı kısa sürede anlaşılmıştır.¹¹ Bunun üzerine Türkiye, garantör ülke olarak Zürih ve Londra Antlaşmalarından doğan haklarını kullanmak suretiyle 20 Temmuz 1974 tarihinde adaya askerî müdahalede bulunmuştur. Müdahaleyi müteakiben Kıbrıslı Türkler, kontrollerine geçen bölgede 1 Ekim 1974 tarihinde Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi'ni, 13 Şubat 1975 tarihinde Kıbrıs Türk Federe Devleti'ni (KTFD), 15 Kasım 1983 tarihinde de Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni (KKTC) kurmuşlardır.¹²

KTFD'nin karşılaştığı en önemli sorunlardan birisi nüfus problemi olmuştur. Çünkü İngiliz idaresiyle birlikte Türkler, maruz kaldıkları toplumsal baskı ve iktisadi sebeplerden dolayı dönem dönem adadan göç etmişlerdir. Bu nedenle Barış Harekâtı sonrasında Türklerin kontrolüne geçen toprakların işlenerek yeni kurulan devletin ekonomik kalkınmasının sağlanması için işgü-

7 Halil Sadrazam, "Türk Mukavemet Teşkilatı", *İkinci Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi (24-27 Kasım 1998)*, C.II, Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayını, Gazimağusa 1999, s.57-94.

8 Nasuh Uslu, *Türk Amerikan İlişkilerinde Kıbrıs*, 21. Yüzyıl Yayınları, Ankara 2000, s.32; Sabahattin İsmail, *Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Nedenleri-Gelişimi-Sonuçları*, Akdeniz Haber Ajansı Yayınları, İstanbul 1988, s.32; *Osmanlı İdaresinde Kıbrıs*, s.32.

9 Mehmet Bahadır, *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Doğuşu*, Fatih Yayınevi, Lefkoşa 2000, s.31-37.

10 Akmaral, *a.g.e.*, s.157-202; Karaca, *a.g.t.*, s.10-11; Bahadır, *a.g.e.*, s.38-52.

11 Türkiye adaya askerî müdahalede bulunmak istemiştir. Ancak 5 Haziran 1964 tarihinde ABD Başkanı Johnson'dan gelen ve tehditkâr ifadelerin yer aldığı mektuptan dolayı vazgeçmek zorunda kalmıştır. Bundan cesaret alan Rumlar da saldırılarını artırarak devam ettirmişlerdir. Uslu, *a.g.e.*, s.47-50.

12 Aydın Olgun, *Kıbrıs Gerçeği (1931-1990)*, Ankara 1991, s.49-51; Bahadır, *a.g.e.*, s.104, 115; Karaca, *a.g.t.*, s.124, 325; *Osmanlı İdaresinde Kıbrıs*, s.43-44.

cüne ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyaç ise KKTC ile Türkiye arasında imzalanan antlaşma doğrultusunda Anadolu'dan karşılanmıştır. "Tarım işgücü" adı altında gerçekleştirilen nakil kapsamında nüfus aktarımı yapılan illerden birisi de Adana'dır.

1975-1976 yılları arasında Adana'dan adaya gerçekleştirilmiş olan nüfus naklini konu alan bu çalışmada, nüfusa dair veriler göçmenlerin kayıtlarının tutulduğu "İş Gücü Nakli Konusunda Adana İlinde Kıbrıs'a Gönderilen Ailelerle İlgili Defter"den derlenmiştir. Bu bilgilerden hareketle adaya giden nüfusun miktarı ve özellikleri ele alınmıştır. Ayrıca defterde kaydı bulunan göçmenlerle görüşülerek iskân süreci ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda öncelikle adanın Barış Harekâtı'na kadar olan tarihi hakkında kısaca bilgi verilerek bu süreçte adadaki Türk nüfusunda meydana gelen değişime değinilmiş, müteakiben de Adana'dan adaya gerçekleştirilen göçmenlerin iskân süreci ele alınmıştır.

Barış Harekâtı sonrasında Anadolu'dan adaya gerçekleşen göçleri konu alan çalışma sayısı çok sınırlı olup bunlar da göçlerden genel olarak bahsetmektedir. Bu yönüyle çalışma, adaya belirli bir dönemde ve belirli bir yerden gerçekleşen göçü ele alması bakımından diğer çalışmalardan ayrılmaktadır. Bu özelliği itibarıyla de adaya gerçekleşen göçlerle ilgili yapılacak genel değerlendirmelere olumlu yönde katkıda bulunacaktır.

Kıbrıs'tan Türk Göçü

Adadaki Türk nüfusunun azalmasında bilhassa göçler etkili olmuştur. Bu göçler ise 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı, Birinci Dünya Savaşı, Lozan Antlaşması, İkinci Dünya Savaşı ile 1950'li yıllarda Enosis kampanyalarının yoğunlaştığı dönemlerde gerçekleşmiştir.¹³ Bu bağlamda 1881 yılında 137.631'i Rum, 45.458'i Türk, 3.084'ü diğer etnik unsurlardan olmak üzere 186.173 olan ada nüfusu¹⁴, 1938 yılında 310.070'i Rum, 66.459'u Türk olmak üzere 376.529 kişiye yükselmiştir.¹⁵ Bu dönemde adadaki Türk nüfusu her ne kadar yükselmiş görünüyor ise de oransal anlamda ciddi bir düşüş göstermiştir. Nitekim 1881 yılında % 24.42 olan adadaki Türklerin oranının 1938 yılında % 17.65'e gerilemesi de bu düşüşü teyit etmektedir. Bu gerilemede Lozan Antlaşması'nın 20. maddesi ile İngiltere'nin adaya resmen sahip olması önemli bir etken olmuştur.¹⁶ Buna

13 Cemal Arif Alagöz, "Kıbrıs Tarihine Coğrafi Giriş", *Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi (14-19 Nisan 1969)*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayını, Ankara 1971, s.25; *Osmanlı İdaresinde Kıbrıs*, s.6.

14 *Osmanlı İdaresinde Kıbrıs*, s.6.

15 Zafer Çakmak, "Kıbrıs'tan Anadolu'ya Türk Göçü", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S.36 (2008), s.204-205.

16 Antlaşmanın 21. maddesi ile 5 Kasım 1914 tarihinde adada yerleşik olan Türklerin yerel yasanın belirlediği koşullara göre İngiliz vatandaşlığına geçebilecekleri ancak bu esnada Türk vatandaşlığını kaybedecekleri veya antlaşmanın yürürlüğe girmesinden itibaren iki yıl içerisinde Türk vatandaşlığına geçebilecekleri, Türk vatandaşlığına geçmelerini takip eden on iki ay içerisinde de adadan ayrılmak zorunda oldukları karar altına alınmıştır. *Lozan Barış Konferansı (Tutanaklar-Belgeler)*, s.6. Bu madde doğrultusunda Türk vatandaşlığına geçen Kıbrıslı Türkler, Lozan Antlaşmasının

göre antlaşma hükümleri çerçevesinde Türkiye'ye göç etmek isteyen ve 20.000 civarında olduğu tahmin edilen Kıbrıs Türkü'nün Anadolu'nun muhtelif yerlerine iskânı öngörülmüştür.¹⁷

Kıbrıs'tan Anadolu'ya yönelik göç 1930'lu yıllarda da devam etmiştir. Bu yıllardaki göçler ise İngiliz yönetiminin Türklere eğitim konusunda çıkarıldığı sıkıntılar ile Rumların adanın iktisadî hayatına hâkim olmasından dolayı Türklerin iş bulamamasından kaynaklanmıştır.¹⁸ Bunun üzerine Türkiye, Kıbrıslı Türklerin Anadolu'ya göçlerini ilk etapta desteklemiş, ancak göçlerin adanın nüfus dengesini bozacak boyutlara ulaşması üzerine bu politikasından vazgeçmiştir.¹⁹

1950'li yıllarda başlayan Enosis kampanyaları da adadaki Türk nüfusunu olumsuz yönde etkilemiştir.²⁰ Buna rağmen 1946 yılında 80.000 olan Türk nüfusu 1960 yılında 104.350'ye, 1970'li yılların başında ise 120.000'e yükselmiştir. Aynı dönemde adadaki Rum nüfusu ise 361.000, 448.857 ve 472.500 olarak tespit edilmiştir.²¹ Bu verilerden adadaki Türk nüfusu yükselmiş görünmekle birlikte nüfusların oranlamasına bakıldığında düştüğü anlaşılmaktadır. Nitekim İngiliz idaresinin başladığı yıllarda dörtte bir olan adadaki Türk nüfusu, İngiliz idaresinin sonuna doğru beşte bire gerilemiştir. Nüfusun oransal anlamda

İngilizler tarafından 6 Ağustos 1924 tarihinde onaylanmasından dolayı 1924 ile 1926 yılı Ağustos ayları arasında Türkiye'ye göç etmişlerdir. *Osmanlı İdaresinde Kıbrıs*, s.30.

- 17 Bunlar, mübadele sözleşmesine tâbi olmadıkları için uygulanacak yasal uygulamalar konusu Mübadele, İmar ve İskân Bakanlığı tarafından Bakanlar Kurulu gündemine getirilmiştir. 2 Aralık 1924 tarihli Bakanlar Kurulu toplantısı neticesinde 1188 numaralı kararname ile Kıbrıs Türklerine karşı mülteciler hakkında yürürlükte olan talimatnameye uygun hareket edilmesi kararlaştırılmıştır. Hikmet Öksüz, "Lozan'dan Sonra Kıbrıs Türklerinin Anavatan Göçleri", *Tarih ve Toplum*, S.187 (1999), s.36. Anadolu'ya göç eden Kıbrıslı Türklere uygulanacak yasal uygulamaları netleştiren bu kararnamenin sorunları tam olarak çözememesi üzerine 7 Aralık 1925 tarih ve 2871 numaralı "*Kıbrıs'tan Gelecek Muhacirlerin İskânına Tahsis Olunan Arazi Hakkında Kararname*" adlı ek bir kararname çıkarılmıştır. Bu kararname ile Lozan Antlaşması'nın 21. maddesi gereğince verilen seçme hakkından istifade ederek Türkiye'ye göç etmek isteyen ve 20.000 civarında olduğu tahmin edilen Kıbrıslı Türk'ten Cebelibereket, Kozan, Adana, Silifke, Antalya ve Muğla'ya üçer bin, Mersin'e de iki bin kişinin yerleştirilmesi planlanmıştır. İskânın gerçekleştirileceği vilayetler belirlenirken göçmenlerin geldikleri yerlerin toprak özellikleri dikkate alınmıştır. BCA, 030.18.1.1/016.77.6; *Düstur*, 3. Tertip, C.VII, Ankara 1944, s.130. Kararnamede göçmenlerin iskânı öngörülen vilayetlerin yanı sıra İçişleri Bakanlığı tarafından Ankara, İzmir, Bursa ve Konya gibi vilâyetlere de iskânlar gerçekleştirilmiştir. BCA, 272.0.0.12/51.112.15; 272.0.0.12/55.139.30; 272.0.0.12/50.108.5; 272.0.0.12/43.63.8.

- 18 BCA, 30.10.00/124.887.3; 030.10.0.0/124.886.18.

- 19 Sabahattin İsmail-Ergin Birinci, *Atatürk Döneminde Türkiye Kıbrıs İlişkileri (1919-1938)*, KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1988, s.84; Ahmet C. Gazioğlu, *Enosis Çemberinde Türklere*, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi Yayını, Lefkoşa 2000, s.192.

- 20 Sadece 1958-1963 yılları arasında 103 Türk köyü EOKA'cılar tarafından yakılmış, bu köylerde yaşayan 18.667 Türk ile diğer köylerde yaşayan ve Rum baskısına maruz kalan 30.000 Türk göçmen konumuna düşmüştür. Ulvi Keser, "Kıbrıs'ta Göç Hareketleri ve 1974 Sonrasında Yaşananlar", *Çağdaş Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, V/12 (2006/Bahar), s.108; Alim Gerçel, "Kıbrıs Tarihinde Göçler", *İkinci Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi (24-27 Kasım 1998)*, C.II, Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayını, Gazimağusa, 1999, s.490-491.

- 21 Alagöz, a.g.m., s.25.

Gazi

Akademik
Bakış

145

Cilt 9 Sayı 17
Kış 2015

göstermiş olduğu bu gerilemeden dolayı Barış Harekâtı'ndan sonra Türkiye ile KTFD yönetimi arasında öncelikle azalan Türk nüfusunun artırılması hususu ele alınmıştır. Bu bağlamda Anadolu'dan adaya nüfus nakli yapılması hususunda anlaşmaya varılmış ve 1975-1976 yılları arasında Anadolu'nun muhtelif yerlerinden Kıbrıs'a nüfus nakli gerçekleştirilmiştir.²² Bu nakil ile bir taraftan adadaki Türk nüfusu artırılırken bir taraftan da Türk kesiminin kontrolündeki tarım alanlarının işlenmesi için gerekli işgücü ihtiyacı giderilerek KTFD'nin ekonomik kalkınması sağlanmaya çalışılmıştır. Bu göçler yoğun olmamakla birlikte ilerleyen dönemlerde de devam etmiştir.

Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin Kurulması ve Nüfus Meselesi

Barış Harekâtı sonrasında ada kuzey ve güney olarak ikiye bölünmüş ve kuzey kısmın kontrolü Türklere geçmiştir. Buna göre Türkler, adanın yaklaşık olarak % 36'sına hâkim duruma gelmişlerdir. Müteakiben de kontrolleri altındaki topraklarda yeni bir idare tesis etme yoluna gitmişler ve 13 Şubat 1975 tarihinde KTFD'ni kurmuşlardır.²³

KTFD'nin kurulmasıyla birlikte Kıbrıs Türk kesiminin en önemli sıkıntısının iktisadi hayattaki kargaşa ile nüfusun yetersizliği olduğu görülmüştür. İktisadi sıkıntı büyük ölçüde savaşın neden olduğu yıkım ile nüfusların karşılıklı olarak yer değiştirmesinden kaynaklanmıştır. Bu süreçte, adanın güneyinden gelen Türklerin iskânının kısa sürede tamamlanarak üretim sürecine dâhil edilememesi de etkili olmuştur. Bu nedenle savaşın neden olduğu yıkımdan dolayı iskân sürecinin tamamlanarak insanların normal yaşamlarına dönmesi bir hayli zaman almıştır. Bunun üzerine KTFD'nin yeniden organizasyonu için 1974 Eylülünde dönemin Başbakanı Bülent Ecevit'in talimatıyla Devlet Planlama Teşkilatı eski müsteşarı Ziya Müezzinoğlu'nun başkanlığında "*Kıbrıs Eşgüdüm Kurulu*" kurulmuştur. Ancak Türkiye'nin istikrarsız siyasî ortamından dolayı arzu edilen çalışmalar gerçekleştirilememiştir.²⁴

Nüfusun yetersizliği sorunu ise uzun yıllar devam eden baskı ve çatışmalar nedeniyle Kıbrıslı Türklerin başta Türkiye olmak üzere dünyanın farklı yerlerine göç etmesi ile Rum saldırıları sonucunda hayatlarını kaybetmesinden kaynaklanmıştır.²⁵ Bundan dolayı adadaki Türk nüfusunun artırılması gerekmiştir.

22 Bu yerlerden birisi de Manisa'dır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ferhat Berber, "Alaşehir'den Kıbrıs'a", *Manisa Dergisi*, S.23-24 (Haziran-Aralık 2002), s.90-94.

23 Mehmet Ali Birand, *Diyet*, Milliyet Yayınları, İstanbul 1986, s.432; İsmail Şahin vd., "Barış Harekâtı Sonrasında Türkiye'den Kıbrıs'a Yapılan Göçler ve Tatbik Edilen İskân Politikası", *Turkish Studies*, C.8/7 (Yaz/2013), s.607-608; Karaca, *a.g.t.*, s.124; Ercüment Kuran, "Kıbrıs Türk Federe Devleti", *İkinci Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi (24-27 Kasım 1998)*, C.II, Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayını, Gazimağusa 1999, s.567.

24 Şahin vd., *a.g.m.*, s.609.

25 Barış Harekâtı sonrasında Viyana'da yapılan görüşmeler neticesinde 2 Ağustos 1975 tarihinde Nüfus Mübadelesi Antlaşması imzalanmıştır. Antlaşma uyarınca adanın güneyinde kalan Türkler ile kuzeyinde kalan Rumlar yer değiştirmiştir. Keser, *a.g.m.*, s.111; Şahin vd., *a.g.m.*, s.609.

KTFD'nin kontrolü altındaki bölgenin nüfusuna bakıldığında ise nüfusun neden öncelikli sorun olduğu açıkça görülmektedir. Buna göre KTFD bölgesinde harekât öncesinde 234.000 olan nüfus, savaş sonrasında 20.000'i Rum olmak üzere 70.000'e düşmüştür.²⁶ Nüfusun göstermiş olduğu bu düşüş ise büyük ölçüde bölgenin savaş öncesinde Rum yerleşim yeri olmasından kaynaklanmıştır. Bu nedenle bölgenin kısa sürede iskâna ve dolayısıyla üretime açılması gerekmiştir. Bunun üzerine öncelikle adadan ayrılmış olan Kıbrıslı Türklere geri dönmeleri için çağrıda bulunulmuştur. Çağrısı dikkate alarak adaya dönenlerin sayısı kesin olarak bilinmemekle birlikte Türkiye'ye gelmiş olan Kıbrıslı Türklerin bir kısmının bu çağrıya olumlu cevap verdiği bilinmektedir. Buna karşın farklı ülkelere gitmiş olanlar ve gittikleri yerlerde Türkiye'ye göre daha zor şartlar altında düzen kurabilenler genel olarak çağrıya kayıtsız kalmıştır. Bundan ötürü Türkiye'den adaya nüfus nakli yapılması hususu gündeme gelmiştir. Bu gelişme üzerine Rumlar, Uluslararası Çalışma Örgütüne başvurarak adaya yönelik işçi göçünün adanın nüfus dengesini değiştireceğini ve savaşın yaratmış olduğu işsizliği daha da artıracaklarını belirterek önleyici tedbirler alınmasını talep etmiştir. Fakat Rumların bu itirazına rağmen Türkiye'den adaya nüfus nakli gerçekleştirilmiştir.²⁷

Göçle ilgili çalışmalar Ziya Müezzinoğlu ile Rauf Denктаş tarafından yürütülmüştür. Bu doğrultuda öncelikle göçün nasıl olacağı hususunda Dışişleri Bakanlığı tarafından "en gizli" damgasıyla 50 adet basılan "KTFD İstemi Üzerine Kıbrıs'ın Türk Bölgesindeki İş Gücü Açığının Türkiye'den Gönderilecek İş Gücü ile Kapatılmasına İlişkin Yönetmelik" hazırlanmıştır. Yönetmeliğin çıkması üzerine de göçle ilgili hazırlıklara başlanmıştır.

Göçle birlikte adaya, Barış Harekâtı'na katılmış olan askerler ile yakınları, tarım işgücü adı altında iskânlı ve bireysel/iskânsız olmak üzere üç çeşit göçmen gelmiştir.²⁸ Ancak bunlardan Barış Harekâtı'na katılan askerler ile yakınlarına öncelik verilmiştir.

Göçmenler içerisindeki en önemli kitleyi ise tarım işgücü altında iskânlı olarak gelenler oluşturmuştur. Bunlarla ilgili yönetmeliğin hazırlanmasından sonra adaya gönderilecek göçmenlerin seçimi yapılmıştır. Seçim esnasında orman köylüleri, köyleri baraj altında kalan köylüler ile topraksızlık nedeniyle göç veya iskân talebinde bulunanlardan Kıbrıs'a gelmek isteyenlere öncelik veril-

26 Birand, a.g.e., s.84-85.

27 Şahin vd., a.g.m., s.608-610.

28 İlk iki gruba girenler "özel göçmen" statüsüne tâbi olmuştur. Bunlar adaya devlet desteğiyle geldikleri için tüm işlemleri, masrafları ve iskânları devlet tarafından gerçekleştirilmiştir. Şahin vd., a.g.m., s.614. Bireysel olarak gelenler bu imkânlardan yoksun olmakla birlikte onlara da zaman zaman destek verilmiştir. Bu bilgi, Mahmut Yeniçeri ile 10.12.2014 tarihinde Gazimağusa'da gerçekleştirilen görüşmeden elde edilmiştir.

Bunlardan Mahmut Yeniçeri Fek'e'nin Güzpınar köyünden bireysel olarak gelmesine rağmen kendisine de arazi verildiğini belirtmiştir.

miştir. Bu süreçte hangi köyün nereye yerleştirileceği göçmenler adaya gelmeden önce belirlenmiştir. Gerekli hazırlıkların tamamlanmasına müteakiben ilk kabile 1975 Şubat'ında hareket etmiştir. Bu bağlamda adaya ilk olarak İçel'den gidecek göçmenler gönderilmiştir.²⁹ Ancak ikinci göçmen kafilesi yola çıktığı sırada İngilizler üslerinde tuttukları 8.000 Türk'ü serbest bırakmıştır.³⁰ İskân sürecinin alt üst olmasına neden olan bu durum karşısında yetkililer, Türkiye'den gelecek göçmenler için belirlenen köylere bunları yerleştirmek zorunda kalmıştır. Türkiye'den gelen göçmenler ise müsait olan yerleşim yerlerine iskân olunmuştur. Bu kargaşa esnasında balıkçılıkla uğraşan Karadeniz köylüleri Mesarya Ovası'ndaki köylere, orman köylüleri sahil köyelerine, Erzurum, Kars, Ağrı gibi hayvancılıkla uğraşan bölgeden gelenler Güzelyurt ve Yeşilırmak gibi tarım alanlarına, Antalya, Mersin ve Adana'dan gelen bazı göçmenler ise uzak dağ köyelerine yerleştirilmiştir. Bu durum göçmenlerden beklenen iktisadi katkıyı da olumsuz yönde etkilemiştir.³¹

1975 Şubat'ında başlayan ve kısa sürede büyük bir ivme kazanan göçten arzu edilen sonuçlar yapılan yanlışlar nedeniyle büyük ölçüde sağlanamamıştır. Bu süreçte farklı sosyo-kültürel ve ekonomik özelliklere sahip kitlelerin aynı yerleşim yerlerinde toplanması da çeşitli sorunlara yol açmıştır.³² Hatta bu sorunlar yüzünden 100.000 kişinin iskânı öngörülmesine rağmen ancak 40.000 kişi iskân edilmiştir.³³ Fakat adaya tam olarak kaç kişinin yerleştiği/yerleştirildiği belli değildir. Bunda planlı bir şekilde gidenlerin yanı sıra bireysel olarak gidenlerin olması, devlet düzeninin tam olarak oluşmaması nedeniyle kayıtların sağlıklı tutulmaması, Türk tarafının sayıları küçümsemesine karşın Rum tarafının abartması, gidenlerin bir kısmının Türkiye'ye geri dönmesi, geri dönenlerin bir kısmının adaya tekrar dönmesi gibi faktörler etkili olmuştur. Adaya yerleşen göçmen sayısına dair verilen rakamlar ise 10.000-50.000 arasında değişmektedir.³⁴ Bununla birlikte güncel bir araştırmada 1975-1979 yılları arasında adaya 82.500 kişinin yerleştiği/yerleştirildiği, ancak bunların % 20-25'inin geri döndüğü ifade edilmektedir.³⁵

Adana'dan Kıbrıs'a Giden Göçmenler ve İskân Süreçleri

1975-1976 yılları arasında Kıbrıs'a nüfus aktarımı yapılan vilayetlerden birisi de Adana'dır. Bu doğrultuda Adana'dan tamamı çiftçi olan 531 hanede 1.480'i er-

29 Birand, *a.g.e.*, s.85-86.

30 Bazı güncel çalışmalarda bu rakamın 9.400 olduğu belirtilmiştir. Keser, *a.g.m.*, s.111; Hüner Tuncer, *Kıbrıs Sarmalı-Nasıl Bir Çözüm*, Ümit Yayıncılık, Ankara 2005, s.114.

31 Birand, *a.g.e.*, s.86-87; Mehmet Hasgüler, *Kıbrıslılık*, Agora Kitaplığı, İstanbul 2008, s.150-151.

32 Keser, *a.g.m.*, s.114, 118.

33 Birand, *a.g.e.*, s.87.

34 Şahin vd., *a.g.m.*, s.610.

35 Hatice Kurtuluş-Semra Purkis, *Kuzey Kıbrıs'a Türk Göçünün Niteliği ve Göçmenlerin Ekonomik Sosyo-Mekânsal Bütünleşme Sorunları*, TÜBİTAK Proje No: 106K330, Ankara 2009, s.60.

kek, 1.287'si kadın olmak üzere 2.767 kişi Kıbrıs'a iskân olunmuştur. Bu kişilere dair veriler ise şu şekildedir:³⁶

İskân Edilenlerin Geldikleri Yer	İskân Edildikleri Yer	Hane Sayısı	Cinsiyet Olarak Dağılımı			İskân Tarihi
			Kadın	Erkek	Toplam	
Gedikli Köyü/Saimbeyli	Dörtöyol	65	144	154	298	18.06.1975
Tekeli Aşireti Dokuz Tekne Köyü/Ceyhan	Korkuteli	26	89	88	177	18.06.1975
Aydınlı Aşireti Toprakkale Köyü/Osmaniye	Korkuteli	20	42	47	89	18.06.1975
Cıvıklı Köyü/Saimbeyli	Kıbrıs	32	60	80	140	26.07.1975
Dağlıca/Kozan	Dörtöyol	2	4	2	6	26.07.1975
Karakoyunlu Aşireti/Ceyhan	Vadili	6	11	25	36	26.07.1975
Çatak Köyü/Saimbeyli	Ardahan	48	128	147	275	15.10.1975
Kumarlı Köyü/Osmaniye	Vadili	52	149	152	301	22.10.1975
Çeralan Köyü/Saimbeyli	Alayköy	96	209	250	459	22.10.1975
Küllü Köyü/Osmaniye	Bafra	31	67	88	155	25.10.1975
Yaylapınar Köyü/Feke	Ulukışla	37	81	94	175	25.10.1975
Gidirli Köyü/Karaisalı	Kıbrıs	6	12	24	36	17.11.1975
Özbaşı Köyü/Kozan	Kıbrıs	19	50	64	114	17.11.1975
Mazılık Köyü/Karaisalı	Mağusa ¹	7	26	32	58	01.12.1975
Salmanlı Köyü/Kozan	Yedikonuk	9	20	28	48	01.12.1975
Horzum Aşireti/Kozan	Kıbrıs	3	8	10	18	01.12.1975
Mansurlu Köyü/Feke	Kıbrıs	14	40	44	84	01.03.1976
Şahmuratlı Köyü/Feke	Kıbrıs	24	55	54	109	01.03.1976
Gedikli Köyü/Kozan	Kıbrıs	34	92	97	189	12.04.1976

Tablo 1: Adana'dan Kıbrıs'a İskân Olunan Göçmenlere Dair Bilgiler

Tablodaki bilgiler iskânlı statüde adaya giden göçmenlere ait olup bunların dışında bireysel olarak gidenler de olmuştur.³⁷ Ancak bunların herhangi bir kaydı olmadığı için kesin sayıları belli değildir. Bunun yanı sıra adaya iskânlı statüde gidenlere ait olan tablodaki rakamlarda adaya yerleşen göçmen sayısı-

³⁶ BCA, *İş Gücü Nakli Konusunda Adana İlinde Kıbrıs'a Gönderilen Ailelerle İlgili Defter*.

³⁷ Bu bilgi, Mahmut Yeniçeri ile 10.12.2014 tarihinde Gazimağusa'da, Yusuf Erden ile 10.12.2014 tarihinde Korkuteli'de, Osman Gök ile 12.12.2014 tarihinde Dörtöyol'da gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilmiştir. Bunlardan Mahmut Yeniçeri Feke'nin Güzpınar köyünden bireysel olarak gelmesine rağmen kendisine de arazi verildiğini belirtmiştir.

nı tam olarak vermemektedir. Çünkü bu veriler adaya gitmek üzere Adana'dan ayrılmış olan göçmenlere aittir. Bununla birlikte gidenlerin bir kısmı geri dönmüş, hatta geri dönenlerin bir kısmı da tekrar gitmiştir. Bunlara dair herhangi bir kayıt tutulmadığı için bu süreçte adaya yerleşen Adanalı göçmen sayısı kesin olarak bilinmemektedir. Adana'dan giden göçmenlere bakıldığında ise Saimbeyli, Feke ve Kozan'ın dağ köyleri ile nispeten daha düz araziye sahip olan Ceyhan, Toprakkale ve Osmaniye gibi yerleşim yerlerinden gittikleri görülmektedir. Geri dönenler içerisinde ise dağ köylerinden gidenlerin sayısı ovalık alanlardan gidenlere göre daha az olması dikkat çekmektedir.³⁸

Göçmenlerin kayıtlarının tutulduğu defterde Adana'dan gidenlerin tamamı çiftçi olarak görünmektedir. Bununla birlikte bilhassa Saimbeyli ve Feke'den giden göçmenlerin esas itibarıyla ormancılıkla meşgul olduğu, imkânları ölçüsünde de çiftçilik ve hayvancılık yaptığı bilinmektedir. Fakat bunlar adanın tarımsal işgücü gereksinimi göz önünde bulundurularak çiftçi olarak gönderilmişlerdir.³⁹ Bu bilgiden hareketle gidenlerin bir kısmının asıl geçim kaynağının çiftçilik olmadığı, ancak çiftçiliğin gündelik yaşamlarında bir şekilde yer aldığı insanlar olduğu anlaşılmaktadır.

Adanalı göçmenler ekseriyetle Alayköy, Dört Yol, Korkuteli, Vadili, Ardahan, Ulukışla, Bafra ve Yedikonuk'a iskân edilmiştir. Ancak göçmenlerin kayıtlarının yer aldığı defterde bir kısım göçmenin iskân olduğu yer kısmında "Kıbrıs" gibi genel bir ifadeye yer verilmiştir. Bu bilgiden bazı göçmenlerin iskân olunacağı yerin gitmeden önce netleşmediği veya nerede ne kadar açık olduğu bilinmediği için bazı kişilerin uygun görülen yerlere yerleştirilmesinin planlandığı anlaşılmaktadır. Göçmenlerin iskân olduğu yerleşim yerlerine bakıldığında Alayköy'ün Lefkoşa, Bafra'nın İskele, Ardahan, Dört Yol, Korkuteli, Ulukışla ve Vadili gibi yerlerin ise Gazimağusa sınırları içerisinde yer aldığı görülmektedir. Bu yerlerden İskele'ye bağlı Bafra'ya 31 hanede 155 kişi, Lefkoşa'ya bağlı Alayköy'e 96 hanede 459 kişi, Gazimağusa'ya bağlı yerlere ise 272 hanede 1.463 kişi, Kıbrıs adı altında ise 132 hanede 690 kişi yerleştirilmiştir. Bu verilerden göçmenlerin önemli bir kısmının Gazimağusa sınırları dâhiline iskân olduğu anlaşılmaktadır. Bunlar günümüzde de ekseriyetle iskân oldukları yerlerde yaşamlarını devam ettirmektedirler.

38 Bu bilgi, Yusuf Erden ile 10.12.2014 tarihinde Korkuteli'de gerçekleştirilen görüşmeden elde edilmiştir.

39 İskân Müdürlüğü yetkilileri Saimbeyli'nin Çeralan köyünden gidecek olan göçmenlerden nisan ayına hazır olmalarını istemişlerdir. Ancak bu günlerde gerçekleşen nüfus mübadelesi esnasında güneydeki Türklerin kuzeye geçmesi üzerine öncelikle bunların iskânı gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle Türkiye'den gelecek göçmenlerin iskânı bir süre ertelenmiştir. Bunun üzerine Çeralan köylülerinden temmuz ayına hazır olmaları istenmiş ise de köylüler ekinlerini biçip öyle gitmek istediklerini ifade etmişlerdir. Ekim ayında götürelim önerisini ise bağımızı toplayıp pekmezimizi çıkaralım diyerek istememişlerdir. Bu nedenle Çeralan köylüleri adaya 22 Ekim 1975 günü gelmiştir. Bu bilgi, Nuh Soykan ile 11.12.2014 tarihinde Alayköy'de gerçekleştirilen görüşmeden elde edilmiştir.

Adaya iskân edilen 531 hanenin 241'i Saimbeyli'den, 103'ü Osmaniye'den, 75'i Feke'den, 67'si Kozan'dan, 32'si Ceyhan'dan, 13'ü de Karaisalı'dan gitmiştir. Birey esaslı dağılımda ise Saimbeyli'den 1.172, Osmaniye'den 545, Kozan'dan 375, Feke'den 368, Ceyhan'dan 213 ve Karaisalı'dan 94 kişi göç etmiştir. Bu verilerden bilhassa Saimbeyli hem hane hem de birey olarak en fazla göçmen gönderen ilçe olarak dikkat çekmektedir. Bu durum büyük ölçüde Saimbeyli'nin engebeli arazi yapısına bağlı olarak yaşam şartlarının zorluğundan kaynaklanmıştır.

Göçmenlerin hane başına düşen nüfus ortalaması 5.2, yaş ortalaması ise 17.6'dır. Bu veriden hareketle göçmenlerin ortalama yaşının oldukça düşük olduğu söylenebilir. Ancak göçmenler kendi istekleriyle adaya gittikleri için bu değerler önceden planlanmış bir çalışmanın sonucu değildir. Bununla birlikte sonucun bu şekilde çıkmasında bilhassa çocuk sayısının fazlalığı önemli bir etken olmuştur. Bu durum, Adaya giden göçmenlerin yaş grubu olarak dağılımını gösteren aşağıdaki tabloda da açıkça görülmektedir.

Yaş Grubu	Kişi Sayısı	Yaş Grubu	Kişi Sayısı
0-5	790	46-50	68
6-10	399	51-55	42
11-15	357	56-60	26
16-20	237	61-65	13
21-25	226	66-70	13
26-30	215	71-75	8
31-35	143	76-80	2
36-40	102	81-85	1
41-45	123	86-90	2

Tablo 2: Adana'dan Kıbrıs'a İskân Olunan Göçmenlerin Yaş Grubu Olarak Dağılımı

Türkiye'den adaya yapılan nüfus nakli "tarım işgücü" adı altında gerçekleştirilmiştir. Bu ifadeden de anlaşıldığı üzere göçmenler, tarımsal faaliyette bulunmak üzere adaya götürülmüşlerdir. Ancak tarım işgücü ifadesinin geçiciliği çağrıştırdığını belirterek, Kıbrıs sorununun muhataplarıyla yaşanması muhtemel bir sorunda geri gönderilme ihtimallerinden dolayı bu şekilde nitelendirilmekten rahatsız olmuşlardır.⁴⁰ Adaya gitmeden önce Adana İskân Müdürlüğü yetkililerinin "geri dönmek üzere gidiyorsunuz, oraya yerleşip hayatınızı orada devam ettirecek ve ne olursa olsun geri gelmeyeceksiniz, kendinizi buna göre ayarlayın" şeklindeki telkinleri de göçmenleri rahatlatmaya yetmemiş ve uzun bir süre her an geri dönebiliriz endişesiyle yaşamak zorunda kalmışlardır.⁴¹ Fakat tarım

40 Bu bilgi, Ali Osman Dinleyici ile 12.12.2014 tarihinde Korkuteli'nde gerçekleştirilen görüşmeden elde edilmiştir.

41 Bu bilgi, İsmail Yalın ile 12.12.2014 tarihinde Dört Yol'da gerçekleştirilen görüşmeden elde edilmiştir.

işgücü ifadesi adanın içinde bulunduğu sosyal ve iktisadî durumdan dolayı kullanılmıştır. Çünkü ekonomisi tarıma dayanan KTFD'nin bağımsız bir devlet olarak ayakta durabilmesi için öncelikle ekonomik kalkınmasını sağlaması gerekmiştir. Bunun için de temel zenginlik kaynağı olan toprağını işleyecek tarımsal işgücüne ihtiyaç duymuştur.⁴² İhtiyaç duyulan bu işgücü de tarım işgücü adı altında Anadolu'dan karşılanmıştır. Bu açıdan kullanılan tarım işgücü ifadesinin ülkeyi yönetenlerin tedirginliğinden veya tedbir amaçlı kullanımından ziyade dönemin sosyal ve iktisadî şartları sonucunda göçmenlerin niteliğini vurgulamak amacıyla kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Göç sürecine dâhil olan Adanalı göçmenlerin bir kısmı dağlık, bir kısmı ovalık bölgelerdeki yerleşim yerlerinden adaya gitmiş olmalarına rağmen gidis sebepleri ortak olup ekonomik nedenlerden kaynaklanmıştır. Bu noktada göçmenlerin farklı tarihlerde devletten iskân talebinde buldukları görülmektedir.⁴³ Bunlardan dağ köylüleri esas itibarıyla ormancılıkla iştigal etmişler, şartlar dâhilinde de hayvancılık ve çiftçilik yapmışlardır. Ancak yılın belirli dönemi çalışabildikleri için ekonomik sıkıntı yaşamışlar, bundan dolayı da hükümetten daha iyi yaşam şartlarına sahip bir yere iskân talebinde bulunmuşlardır. Ovada yaşayanlardan da arazileri olmadığı veya yetecek miktarda olmadığı gerekçesiyle benzer talepte bulunanlar olmuştur.⁴⁴ Bu açıdan Kıbrıs, hakkında bir bil-

42 1975 yılına ait verilerde de adanın işgücünün % 40'ının tarım kesiminde çalıştığı tespit edilmiştir. Şahin vd., *a.g.m.*, s.608.

43 Bu bilgi, Mustafa Tekin ile 10.12.2014 tarihinde Gazimağusa'da, Ali Osman Dinleyici ve Mustafa Cıldan ile de 12.12.2014 tarihinde Korkuteli'nde gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilmiştir. Bunlardan Mustafa Tekin devletten iskân talebinde bulunmuş, Kıbrıs'ın iskâna açılması üzerine de adaya iskân olunmuştur. Dört Yol/Hatay doğumlu olan Ali Osman Dinleyici'nin ailesi de 1936 yılında devletten iskân talebinde bulunmuş, ancak uzun bir süre herhangi bir gelişme olmayınca askerliğini yapan Ali Osman Dinleyici 1959 yılında İmamoğlu'na yerleşmiş. Fakat bu iskân taleplerinden dolayı 1974 yılında iskân müdürlüğünden bir memur gelerek Kuşadası/İzmir'e iskân olunmak isteyip istemediklerini sormuş, ailenin yaşlı üyeleri Yunanistan'a yakın diye bu teklifi kabul etmemişler. Bundan 5-6 ay sonra gelen iki memurun Kıbrıs'ın iskâna açıldığını ve gitmek isteyip istemediklerini sormaları üzerine ise gitmek istediklerini belirtmişlerdir. Köylerinden Kıbrıs'a gitmek üzere ilk etapta 35 aile ismini yazdırmış, ancak bunlardan 32'si Rum'un içine gitmek istemedikleri gerekçesiyle bir süre sonra taleplerinden vazgeçmişler. Buna rağmen Ali Osman Dinleyici, abisi ve bir arkadaşları daha Kıbrıs'a gelmişler. Ali Osman Dinleyici ile abisi Kıbrıs'a yerleşirken diğer aile Türkiye'ye geri dönmüş. Adana'ya Kozan kafilesi ile geldikleri için de iskân defterine Horzum Aşireti/Kozan şeklinde kaydedilmişler. Kıbrıs'ta ise Yedikonuk'a iskân olmuşlar. Fakat arazisi az olduğu gerekçesiyle burayı beğenmediklerinden Dört Yol'dan gelen arkadaşlarının olduğu Korkuteli'ne iskân talebinde bulunmuşlar ve buraya yerleştirilmişler. Ali Osman Dinleyici İmamoğlu'nda bir gazozhânesi olduğunu ve yanında 5-6 kişi çalıştığını, maddi durumunun iyi olduğunu, Kıbrıs'a ise daha iyi olur düşüncesiyle geldiklerini ifade etmiştir. Mustafa Cıldan da devletten iskân talebinde bulunmaları üzerine bir süre sonra iskân müdürlüğünden memurların geldiğini ve Kırıkhan'a iskân olunmak isteyip istemediklerini sorduklarını, kabul etmeyince bir süre sonra tekrar geldiklerini ve Kıbrıs'ın iskâna açıldığını belirterek gitmek isteyip istemediklerini sorduklarını, istediklerini belirtmeleri üzerine de işlemlerinin başlatıldığını belirtmiştir.

44 Ormancılıkla geçimi sağlayan Saimbeyli'nin Çeralan köylüleri göçten önceki yıl ormancılarla

gileri olmamalarına rağmen ilk etapta cazip gelmiştir. Fakat göçmenler, süreç ilerledikçe uzun yıllardır yaşadıkları topraklardan kopmakta zorlanmışlardır. Bu nedenle göçmenlerin bir kısmı ilk anda adını gidecekler listesine yazdırmış olmasına rağmen sonradan gitmekten vazgeçmiştir. Bununla birlikte ciddi bir kitle adaya giderek yeni bir hayata başlamıştır. Bunların gitmesinde ise bilhassa Adana İskân Müdürlüğü personelinin çabalarının etkili olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim göçmenler, o sırada evlerinde metal kaşık kullanılmadığını ve kimsenin ayrı yemek tabağı olmadığını, köye gelen iskân müdürlüğü personelinin ise Kıbrıs'ta herkesin ayrı kaşığı, tabağı ve karyolası olacağını, herkese ev, tarla, araba ve traktör verileceğini, gidecekleri Rumların içinde modern makineler olan betondan yapılmış evlerinin beklediğini, hatta Rumların köyleri aniden boşaltmalarından dolayı bardağa koydukları çaylarına şeker atıp içmeye vakit bulamadıklarını, gidenlerin dumanı tütmekte olan çaylara şeker atmak suretiyle içebileceklerini, adanın son derece verimli topraklara sahip yaşanılacak bir yer olduğunu ve gidenlerin adanın bereketli topraklarında rahat bir hayat süreceklerini söyleyerek kendilerini ikna ettiklerini dile getirmişlerdir.⁴⁵

İskân Müdürlüğü personelinin anlattıklarına rağmen köylüler bildikleri bir yere gitme konusunda çok istekli davranmamışlardır. Bu noktada köyün ileri gelen bazı varlıklı kişileri ile muhtarların gitmek istemesi köylüleri cesaretlendirmiştir.⁴⁶ Göçün yereldeki organizasyonunda da muhtarlar birinci derecede rol oynamıştır. Gidecek kişilerin pasaport başta olmak üzere gerekli işlemleri de yine muhtarlar tarafından gerçekleştirilmiştir.⁴⁷ Buna rağmen ad-

---

yaşadıkları sıkıntılardan dolayı ormandan istifade edememişler, etmeye kalkanlardan yakalananların ise baltaları ile hayvanlarına el konulmuş. Bu nedenle köylüler, devletten başka bir yere iskân edilmelerini istemişler. Bu talebi değerlendiren yetkililer, bir süre sonra köylülere Sarıçam'a iskân teklifinde bulunmuşlar. Bölgeyle ilgili araştırma yapan köylüler, sordukları kişilerden sizin köyünüz Sarıçam'dan daha iyi, orada içecek su bile yok cevabını alınca bu teklifi kabul etmemişler. Barış Harekâtı'nı müteakiben Kıbrıs'ın iskâna açılması üzerine köye gelen iskân memurlarının telkinleriyle adaya gelmişler. Bu bilgi, Mustafa Soykan ile 11.12.2014 tarihinde Alayköy'de gerçekleştirilen görüşmeden elde edilmiştir. 1967-1975 yılları arasında Saimbeyli'nin Gedikli köyünde muhtarlık yapmış olan İsmail Yalın da geçim sıkıntısından dolayı 1967-1970 yılları arasında köy adına resmi makamlara dilekçe yazarak ovalık, sulu bir yere iskân talebinde bulunmuş ancak talepleriyle ilgili uzun bir süre herhangi bir gelişme olmamış. 1975 yılı Nisan ayında davet edildiği Adana İskân Müdürlüğü'ne gittiğinde ise çoğunluğu dağ köylerinden olan ve iskân dilekçesi veren 15-20 muhtarın olduğu toplantıda İskân Müdürünün, Kıbrıs iskâna açıldı, sizlerde daha önce iskân talebinde bulunmuşsunuz, gitmek isteyen varsa hemen göndereceğiz ama bu iş gizli yapılacak dediğini, bunun üzerine teklifi köylülerle paylaşmak için 15-20 gün süre istediğini, ilk etapta köylünün üçte birinin tamam dediğini, kendisinin ben de gideceğim demesi üzerine bu sayının bir miktar daha arttığını belirtmiştir. Bu bilgi, İsmail Yalın ile 12.12.2014 tarihinde Dört Yol'da gerçekleştirilen görüşmeden elde edilmiştir.

45 Bu bilgi, Yusuf Erden ile 10.12.2014 tarihinde Korkuteli'de, Nuh Soykan ile de 11.12.2014 tarihinde Alayköy'de gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilmiştir.

46 Bu bilgi, Mustafa Soykan ile 11.12.2014 tarihinde Alayköy'de gerçekleştirilen görüşmeden elde edilmiştir.

47 Pasaportlar sadece Kıbrıs için geçerli olacak şekilde düzenlenmiş. Bu bilgi, Nuh Soykan ile

Gazi

Akademik
Bakış

153

Cilt 9 Sayı 17
Kış 2015

larını yazdıranlardan bazıları hazırlıklar bitmeden, bazıları toplanma alanından, bazıları da Adana, Mersin ve hatta Kıbrıs'tan geri dönmüştür. Bunlardan Kıbrıs'ı görüp de dönenlerin bir kısmı daha sonra tekrar gitmiştir.⁴⁸

Listelerin hazırlanmasını müteakiben pasaport işlemlerine başlanmıştır. 15-20 gün süren bu işlemler de muhtarlar tarafından gerçekleştirilmiştir. Bağlı buldukları ilçeye her gün gitmek suretiyle işlemleri takip eden muhtarlar, bilhassa nüfus kayıtlarıyla ilgili ortaya çıkan sıkıntıların çözümünde etkili olmuşlardır. Bu sıkıntılar ise büyük ölçüde aynı isimli anne ve babadan dünyaya gelmiş olan aynı isimli kişilerin evlenmesinden kaynaklanmıştır. Bu sırada bazı kadınların evlilik kayıtlarında başkasının eşi olarak kaydedildiği, bazı çocukların da anne ve babası ile aynı isimde olan başka kişilerin üzerine yazılı olduğu görülmüştür. Bu karışıklıklar işlemler esnasında giderilmekle birlikte işlemlerin uzamasına neden olmuştur.⁴⁹

Göçmenlerin kayıtlarının yer aldığı defterde bazı aileler ile bazı aile bireylerinin farklı tarihlerde adaya gittiği görülmektedir. Bu durum bazı köylülerin işlerini düzene koyamamasının yanı sıra o sırada hasta olan veya askerde bulunanların mazeretlerinin ortadan kalkmasından sonra adaya gitmesinden kaynaklanmıştır.

Kayıtlarda dikkat çeken bir diğer hususta bazı hanelerin tek kişiden veya iki kişiden oluşmasıdır. Bilhassa iki kişiden oluşan hanelerin fazlalığı dikkat çekmekte olup kayıtlarda bu şekilde 54 hane yer almaktadır. Bu hususla ilgili olarak göçü organize edenler genel itibarıyla adaya tek olarak kimseyi götürmek istememişlerdir. Bu nedenle kendisini gitmek isteyen fakat ailesi gitmek istemeyen kız ve erkekler evlendirilerek götürülmüştür.⁵⁰ Bu tabii ki iki kişiden oluşan hanelerin hepsi bu şekilde teşekkül etmiştir manasına gelmemelidir. Bunların içerisinde normal şekilde evlenmiş ancak henüz çocuğu olmamış veya çocuğu olmayan ailelerin olabileceği de göz ardı edilmemelidir. Bunun yanı sıra göçmen sayısı istenilen miktara ulaşmadığı için reşit olanlardan tek olarak götürülen de olmuştur.⁵¹

11.12.2014 tarihinde Alayköy'de gerçekleştirilen görüşmeden elde edilmiştir.

48 Nuh Soykan Kıbrıs'a gelmek için yaklaşık olarak 150 hanenin adını yazdırmasına rağmen 103 hanenin geldiğini ve onların Alayköy'e iskân olduğunu, bunlardan 5 hanenin üç beş gün kaldıktan sonra, 30 hanenin de 1980'li yılların başına kadar geri döndüğünü belirtmiştir. Bu bilgi, Nuh Soykan ile 11.12.2014 tarihinde Alayköy'de gerçekleştirilen görüşmeden elde edilmiştir. Ancak göçmen kayıtlarının tutulduğu defterde Alayköy'e 96 hane iskân edilmiş görülmektedir. Buna karşın Nuh Soykan, köye gelen ve giden göçmenlerin kaydını tuttuğunu ifade ederek verdiği bilgilerin doğru olduğunu belirtmiştir.

49 Bu bilgi, Nuh Soykan ile 11.12.2014 tarihinde Alayköy'de, İsmail Yalın ile de 12.12.2014 tarihinde Dört Yol'da gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilmiştir.

50 Bu bilgi, Nuh Soykan ile 11.12.2014 tarihinde Alayköy'de gerçekleştirilen görüşmeden elde edilmiştir.

51 Bu bilgi, İsmail Yalın ile 12.12.2014 tarihinde Dört Yol'da gerçekleştirilen görüşmeden elde edilmiştir.

Pasaportların hazırlanmasını müteakiben göçmenler, yetkililerin uyarısıyla yanlarına sadece kıyafetlerini alarak yola çıkmışlardır.⁵² Bu sırada öncelikle bağlı buldukları ilçede belirlenmiş olan toplanma merkezine gelmişler⁵³, akabinde de otobüs ve kamyonlar⁵⁴ ile Adana'ya, oradan da Mersin'e gitmişlerdir.⁵⁵ Mersin'e geldiklerinde ise aynı gün nakledilenler olduğu gibi Kızılay'ın kurmuş olduğu çadırlarda geceleme zorunda kalanlar da olmuştur.⁵⁶ Mersin'de gerekli işlemleri yapılan göçmenler ise "Yeşilada" gemisi ile Kıbrıs'a gönderilmişler ve Mağusa limanından adaya ayak basmışlardır.⁵⁷ Mağusa'ya

- 52 Bu bilgi, Yusuf Erden ile 10.12.2014 tarihinde Korkuteli'de, Mustafa Tekin ile 10.12.2014 tarihinde Gazimağusa'da, Ali Osman Dinleyici ile de 12.12.2014 tarihinde Korkuteli'nde gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilmiştir. Bunlardan Mustafa Tekin memnun olmazsam geri dönerim düşüncesiyle sadece evinin kapısını kilitleyerek yola çıktığını ve hayvanlarını dahi satmadığını, yerleşmeye karar verdikten sonra geri gelerek hayvanlarını sattığını ifade etmiştir. Nuh Soykan da köylülerin bir kısmının geri dönebiliriz düşüncesiyle hayvanlarını satmadığını ve yerleşmeye karar verdikten sonra geri gelerek hayvanlarını sattığını, hatta heyecan ve telaştan evinin gaz lambalarını açık unutanların dahi olduğunu ve bu lambaların geride kalan akrabaları veya komşuları tarafından kapatıldığını ifade etmiştir.
- 53 Örnek olarak Saimbeyli'den göçe iştirak edenler Doğanbeyli denilen mevkiye toplanmışlardır. Bu bilgi, Mustafa ve Nuh Soykan ile 11.12.2014 tarihinde Alayköy'de gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilmiştir.
- 54 Bu bilgi, Mustafa Tekin ile 10.12.2014 tarihinde Gazimağusa'da, Mustafa ve Nuh Soykan ile 11.12.2014 tarihinde Alayköy'de, Ali Osman Dinleyici ile de 12.12.2014 tarihinde Korkuteli'nde gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilmiştir.
- 55 Bu bilgi, Yusuf Erden ile 10.12.2014 tarihinde Korkuteli'de, Mustafa Tekin ile 10.12.2014 tarihinde Gazimağusa'da, Mustafa ve Nuh Soykan ile 11.12.2014 tarihinde Alayköy'de, İsmail Yalın ile 12.12.2014 tarihinde Dörtöyl'de, Ali Osman Dinleyici ile de 12.12.2014 tarihinde Korkuteli'nde gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilmiştir. Bunlardan Yusuf Erden Ceyhan'dan Adana'ya otobüsle geldiklerini ve sağlık kontrolünden geçirildiklerini ifade etmiştir. Mustafa Tekin ise Adana İskân Müdürlüğü'ne geldiklerini ve burada biraz mola verdiklerini, bu sırada kendilerine bir miktar harçlık ile yiyecek verildiğini, akabinde de Mersin'e doğru yola çıktıklarını ifade etmiştir. Ali Osman Dinleyici ise Adana İskân Müdürlüğü'nde yaş, isim gibi bilgilerinin kontrol edilmesini müteakiben biraz yiyecek ile para verilerek Mersin'e nakledildiklerini belirtmiştir.
- 56 Bu bilgi, Nuh Soykan ile 11.12.2014 tarihinde Alayköy'de, İsmail Yalın ile de 12.12.2014 tarihinde Dörtöyl'de gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilmiştir. Nuh Soykan'ın anlattığına göre Saimbeyli'den gelen göçmenler bir gece Mersin'deki Kızılay çadırlarında kalmışlar. Burada göçmenlere yiyecek olarak konserve verilmiş. Fakat çoğu kimse daha önce hiç konserve görmediği ve ne olduğunu bilmediği için yemeyerek atmış. Bunun yanı sıra köylülerden askerliğini deniz kıyısında yapmış olan bir kişi hariç hiçbirisi daha önce deniz ve gemi görmediğinden denizin kendilerini yutacağını düşünerek uzun süre denize yaklaşmamışlar.
- 57 Bu bilgi, Yusuf Erden ile 10.12.2014 tarihinde Korkuteli'de, Nuh Soykan ile 11.12.2014 tarihinde Alayköy'de, İsmail Yalın ile 12.12.2014 tarihinde Dörtöyl'de, Mustafa Cıdan ve Ali Osman Dinleyici ile de Korkuteli'nde gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilmiştir. Bunlardan Nuh Soykan Saimbeyli'den gelen göçmenlerden hamile bir kadının Yeşilada gemisinde doğum yaptığını, bu nedenle çocuğa kaptanın adı olan "İbrahim" ile geminin ismi olan "Yeşilada"nın verildiğini, çocuğun kimliğinde doğum yeri olarak da "Yeşilada" yazdığını ifade etmiştir. Ali Osman Dinleyici ise Mağusa'da göçmen yurdu denilen bir binada yaklaşık olarak on gün kaldıktan sonra Yedikonuk'a yerleştirildiklerini, ancak arazilerin küçük olmasından dolayı tanıdıklarının olduğu Korkuteli'ne iskân talebinde bulduklarını belirtmiştir. Yeşilada gemisine ilave olarak ilerleyen günlerde "Bozcaada" ile "Truva" isimli gemilerde sefere konulmuştur. Bu bilgi, Mustafa Cıdan ile 12.12.2014 tarihinde Korkuteli'nde gerçekleştirilen görüşmeden elde edilmiştir.

Göç

Akademik
Bakış

155

Cilt 9 Sayı 17
Kış 2015

vardıklarında da duruma göre aynı gün veya birkaç gün bekledikten sonra otobüslerle iskân edilecekleri söylenen yerlere gönderilmişlerdir. Mağusa'da beklemek zorunda kalanlar ise "göçmen yurdu" denilen otel ve okullarda bir süre misafir edilmişlerdir.⁵⁸

Göçmenler adaya gelmeden önce iskân sürecinin uzamaması için köylerdeki evler büyüklüklerine göre küçük, orta ve büyük şeklinde sınıflandırılarak numaralandırılmıştır. Fakat bazı köylerde bu işlem göçmenler geldikten sonra yapılmıştır. Bu nedenle göçmenler, işlemler tamamlanmaya kadar açıkta yatıp kalkmak zorunda kalmıştır. Bu esnada göçmenler de birey sayısına göre küçük, orta ve büyük aile şeklinde sınıflandırılmıştır. Müteakiben de her hane reisi kendi sınıfına uyan evlerin yer aldığı kura torbasındaki evlerden birisini çekmek suretiyle yerleşecekleri evi belirlemiştir.⁵⁹ Ancak kurada çıkan evi kötü olduğu veya küçük/büyük olduğu gerekçesiyle beğenmeyenler de olmuştur. Bu istisnai durum karşısında göçmenlere, iskân olundukları yerde boşta kalan ev varsa onlardan birisine yerleşme imkânı verilmiştir.⁶⁰

Adaya yerleşen göçmenler geldikleri yerlere göre birlikte iskân edilmişlerdir. Bu şekilde uyum sıkıntısı çekmemeleri, psikolojik olarak kendilerini yalnız hissetmemeleri ve birbirlerine destek olmaları amaçlanarak geri dönüşler en aza indirilmeye çalışılmıştır.⁶¹

İskânı gerçekleştirilen göçmenlerin yeme içme işleri ise uzun bir süre devlet tarafından karşılanmış olup bu sırada para yardımında da bulunulmuştur. Bazı yerlerde bir yıldan fazla sürmüş olan bu uygulama, göçmenlere erzak

58 Bu bilgi, Yusuf Erden ile 10.12.2014 tarihinde Korkuteli'de, Mustafa Tekin ile 10.12.2014 tarihinde Gazimağusa'da, İsmail Yalın ile 12.12.2014 tarihinde Dörtöyl'da, Mustafa Cıdan ve Ali Osman Dinleyici ile de 12.12.2014 tarihinde Korkuteli'nde gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilmiştir. Bunlardan Mustafa Cıdan iskân edilecekleri Korkuteli köyünde dönemin KTFD İskân Bakanı İsmet Kotak'ın adamları tarafından davul zurnalarla karşılandıklarını belirtmiştir. Mahmut Yeniçeri ise 1975-1976 yılını müteakiben gelenlerin köyleri gezerek beğendikleri yerlere iskân olduklarını belirtmiştir. Bu bilgi, Mahmut Yeniçeri ile 10.12.2014 tarihinde Gazimağusa'da gerçekleştirilen görüşmeden elde edilmiştir.

59 Bu bilgi, Yusuf Erden ile 10.12.2014 tarihinde Korkuteli'de, Mustafa Tekin ile 10.12.2014 tarihinde Gazimağusa'da, Nuh Soykan ile 11.12.2014 tarihinde Alayköy'de, İsmail Yalın ile 12.12.2014 tarihinde Dörtöyl'da, Ali Osman Dinleyici ile de 12.12.2014 tarihinde Korkuteli'nde gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilmiştir. Bunlardan Mustafa Tekin köye geldikleri zaman bazı göçmenlerin gördükleri manzara karşısında Türkiye'yi neden bırakıp da geldik diyerek üzüntüden bayıldığını, Adana'daki iskân memurlarının dediğinin aksine Kıbrıs'taki evlerin betondan değil kerpiçten olduğunu ifade etmiştir. Nuh Soykan da Alayköy'deki evlerinin vaziyetinin çok kötü olduğunu belirterek tavandan eve top mermisinin düşmüş olduğunu, kapı ve pencerelerinin olmadığını ve bu nedenle tadilatının bir yıl sürdüğünü belirtmiştir.

60 Bu bilgi, İsmail Yalın ile 12.12.2014 tarihinde Dörtöyl'da gerçekleştirilen görüşmeden elde edilmiştir.

61 Sonradan gelenler yabancılık çekmemeleri için hemşehrilerinin bulunduğu köylerde yerleşmeye müsait yer var ise buralara iskân edilmişlerdir. Buna rağmen ada yaşamına uyum sağlayamayarak geri dönenler olmuştur. Şahin vd., *a.g.m.*, s.612, 615.

yardımlarında bulunularak herkesin ihtiyacını kendi başına gidermesi sağlanıncaya kadar devam etmiştir.⁶²

İşkân sürecinin tamamlanmasının ardından göçmenler, toprağın boş kalmaması için tarımsal faaliyetlere başlamışlardır. Bu esnada devlet tarafından ekilecek alanlar gösterilmiş, tohum verilmiş ve her köye gerekli alet-edevat ile üç dört tane traktör tahsis edilmiştir. Bu aletler köyün ortak malı olup ihtiyacı olanlarca kullanılmıştır. Zirâî ürün olarak da genellikle arpa ekilmiştir. İlk yıllarda göçmenlere arazi dağıtılmadığı için ekilecek alanlar kooperatif usulü ile ekilip biçilmiştir. Elde edilen mahsul ise devlet tarafından satın alınmış, masraflar çıktıktan sonra kalan para da köylüye eşit şekilde dağıtılmıştır.⁶³

Göçmenlerin adada kalmasında geldikleri ilk yılın yağışlı geçmesinden dolayı iyi para kazanmaları da etkili olmuştur. Bunun üzerine göçmenler, bir süre sonra kendilerine arazi dağıtılmasını isteyerek aksi takdirde gösterilen alanları ekmeyeceklerini dile getirmişler. Göçmenlerin bu talebinin de etkisiyle arazi tahsisi yapılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda 2-5 kişi arasında değişen ailelere 110 dönüm, beş kişiden sonraki her birey için de 10 dönüm arazi verilmiştir. Verilecek arazi için üst sınır ise 160 dönüm olarak belirlenmiştir.⁶⁴ Fakat göçmenler geldikleri ilk yılın aksine sonraki üç beş yılın kurak geçmesinden dolayı para kazanamadıkları gibi ettikleri alanlardan hayvanlarına yem olarak verecek ürün dahi elde edememişlerdir.⁶⁵ Bu nedenle kurak geçen yıllarda göçmenlerin ek gelir elde edebilmesi için küçükbaş hayvan dağıtılmıştır.⁶⁶ Ancak

62 Bu bilgi, Yusuf Erden ile 10.12.2014 tarihinde Korkuteli'de, Mustafa Tekin ile 10.12.2014 tarihinde Gazimağusa'da, Nuh Soykan ile 11.12.2014 tarihinde Alayköy'de, İsmail Yalın ile 12.12.2014 tarihinde Dört Yol'da, Ali Osman Dinleyici ile de 12.12.2014 tarihinde Korkuteli'nde gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilmiştir. Bunlardan Mustafa Tekin devletin bu şekilde kendilerine iki sene yardımda bulunduğunu belirtmiştir. Nuh Soykan ise Alayköy'de Rumlardan kalan ev sayısının fazla olmasından dolayı yemek yemeye giden köylülerin dönüştürme evlerini karıştırdıklarını, bu nedenle evlerin üzerine renkli bez parçası astıklarını, bunun da çözüm olmaması üzerine yemeklerin evde yenilmek üzere her haneden bir kişiye verilmeye başladığını, bir süre sonra da erzak ile tüp dağıtılarak herkesin yemeğini evinde yapmasının sağlandığını ve bu sırada bir miktar da para yardımı yapıldığını belirtmiştir.

63 Bu bilgi, Yusuf Erden ile 10.12.2014 tarihinde Korkuteli'de, Mustafa Tekin ile 10.12.2014 tarihinde Gazimağusa'da, Ali Osman Dinleyici ile de 12.12.2014 tarihinde Korkuteli'nde gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilmiştir. Mustafa Tekin herkesin arazinin ekiminden itibaren sürece dâhil olmadığını, mahsul toplanırken gelen göçmenlerinde kârdan pay aldığını belirtmiştir.

64 Ancak arazilerin tapuları ilk etapta verilmemiştir. Bunun yanı sıra aileden evlenerek ayrılan veya ölen olduğu takdirde verilen araziden bunlara ait pay geri alınırken yeni doğanlar için ek arazi verilmemiştir. Bu bilgi, Mustafa Tekin ile 10.12.2014 tarihinde Gazimağusa'da, Nuh Soykan ile 11.12.2014 tarihinde Alayköy'de, İsmail Yalın ile 12.12.2014 tarihinde Dört Yol'da, Ali Osman Dinleyici ile de 12.12.2014 tarihinde Korkuteli'nde gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilmiştir.

65 Bu bilgi, Yusuf Erden ile 10.12.2014 tarihinde Korkuteli'de, Mustafa Tekin ile 10.12.2014 tarihinde Gazimağusa'da, Ali Osman Dinleyici ile de 12.12.2014 tarihinde Korkuteli'nde gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilmiştir.

66 Bu bilgi, Yusuf Erden ile 10.12.2014 tarihinde Korkuteli'de, Mustafa Tekin ile de 10.12.2014

Gazi

Akademik
Bakış

157

Cilt 9 Sayı 17
Kış 2015

kuraklık hayvanların yiyeceği bitki türü ürünlerin yetişmesini de engellemiştir. Bu nedenle hayvancılık, göçmenler arasında ekonomik bir değer olarak karşılık bulmamıştır. Bu yönüyle adada tabiat olaylarına doğrudan bağlı bir iktisadî yaşamın söz konusu olduğu söylenebilir. Hatta bazı göçmenler yaşamalarını doğrudan etkileyen bu durum karşısında geri dönmeyi tercih etmiştir.⁶⁷ Bunlar arasında dağlık alanlardan gidenlere göre imkânları nispeten daha iyi olan ovalık alanlardan gidenlerin oranının yüksek oluşu dikkat çekmektedir.⁶⁸

Göçün Neden Olduğu Sorunlar

Barış Harekâtı sonrasında KTFD'nin hâkimiyeti altındaki bölgelerde görülen nüfus açığını kapatmak amacıyla Anadolu'nun muhtelif yerlerinden adaya gerçekleştirilen nüfus nakli umumiyetle devlet tarafından organize edilmiştir. Bununla birlikte bireysel olarak gidenler de olmuştur. Bunlardan devlet tarafından adaya gönderilenler gönüllü olarak gittikleri için adanın iklimi ve çalışma koşulları gibi hususlar çok fazla dikkate alınmamıştır. Zaten bu süreçte öncelikle adadaki azalan Türk nüfusu artırılmaya çalışılmış, beraberinde de tarım alanlarının işlenmesi amaçlanmıştır. Bundan dolayı göçmenler, ada yaşamına uyum konusunda çok sıkıntı çekmeyecek yerlerden gönderilmiştir. Fakat aynı vasıflara sahip olan insanların adaya getirilmesi, ekonominin çok yönlülüğünün ihmal edilmesine neden olduğu gerekçesiyle eleştirilmiştir.

KTFD'nin kurulmasıyla birlikte adanın farklı noktalarından gelen Türkler de KTFD çatısı altında bir arada yaşamaya başlamıştır. Bu süreçte bilhassa Rumların yoğun olarak yaşadığı bölgelerden gelenler ile adanın kuzeyinde yaşayanlar arasında kültür farklılığı olduğu görülmüştür.⁶⁹ Bunun yanı sıra aynı yerleşim yerinden gelen göçmenleri aynı yere iskân edecek kadar mesken olmadığı gibi durumlarla da karşılaşmıştır. Bu durumda insanlar farklı yerlere yerleştirilmişlerdir. Kültür farklılığının yanı sıra aralarında herhangi bir bağ olmayan bu insanların bir arada yaşamak zorunda kalması birtakım sıkıntılara sebebiyet vermiştir. İnsanların uzun süre birbirini kabullenmemesine neden olan bu durum, toplumda "biz" düşüncesinin oluşmasına da engel teşkil etmiş-

tarihinde Gazimağusa'da gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilmiştir. Mustafa Tekin annesinin kendisine verilen hayvanları aldırmadığını belirtmiştir.

67 Bu bilgi, Yusuf Erden ile 10.12.2014 tarihinde Korkuteli'de, İsmail Yalın ile de 12.12.2014 tarihinde Dörtöyl'de gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilmiştir. Bunlardan İsmail Yalın Saimbeyli'nin Gedikli köyünden gelen 65 haneden yaklaşık olarak 10'unun Türkiye'ye geri döndüğünü, ancak bunların bir kısmının daha sonra tekrar geldiğini belirtmiştir.

68 Bu bilgi, Yusuf Erden ile 10.12.2014 tarihinde Korkuteli'de, Mustafa Cıldan ile de 12.12.2014 tarihinde Korkuteli'nde gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilmiştir. Bunlardan Mustafa Cıldan Toprakkale köyünden 20 hane olarak geldiklerini ve kimsenin geri dönmediğini ifade etmiştir.

69 Kıbrıslı Türkler ile Barış Harekâtı sonrasında Anadolu'dan giden Türklerin uyum problemiyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Emine Balcı, "1974 Sonrasında KKTC'de Kıbrıslı Türkler ile Türkiyeli Göçmeler Arasında Uyum", Uluslararası Boyutlarıyla Kıbrıs Meselesi ve Geleceği Uluslararası Sempozyumu (Yayımlanmamış Sempozyum Bildirisi).

tir. Bunun bir sonucu olarak adanın kuzeyinde yaşayanlar “*memleketin sıkıntısını biz çektik ama sefasını göçmenler sürüyor*” derken, adanın güneyinden gelenler de “*Güney Kıbrıs'ta başımız, bahçemiz, malımız mülkümüz vardı, devlet tabii ki bize bakacak*” demek suretiyle aralarında gizli bir çekişme başlatmışlardır.⁷⁰ Bu esnada kuzeyde yaşayanlar Türk-Rum mücadelesinin kendi yaşadıkları bölgede cereyan etmesinden dolayı en çok sıkıntıyı kendilerinin çektiğini, buna karşın güneyden gelenler kadar mal-mülk verilmediğini belirtmişlerdir. Güneyden gelenler de kendilerine haksızlık yapıldığını, daha önce maddi açıdan rahat yaşadıklarını ve kuzeyde yeni bir hayata başlamak zorunda kaldıklarını, bu sırada yapılan mal dağıtımının adaletli bir şekilde yapılmamasından dolayı Rum kesiminde bıraktıkları kadar mal alamadıklarını dile getirmişlerdir. Her iki taraf da kendisini haklı kılmaya çalışırken haksız yere mal sahibi olan belli bir insan grubunun varlığı ise her iki tarafı da haklı kılmıştır.

Kıbrıslı Türkler arasındaki bu tartışma, Anadolu'dan yapılacağı belirtilen nüfus naklinin başlamasıyla birlikte büyük ölçüde ortadan kalkmıştır. Çünkü hem kuzeyde yaşayan hem de güneyden kuzeye göç eden Kıbrıslı Türkler, Anadolu'dan adaya yönelik göçe karşı çıkmışlardır. Bundan dolayı iki grubun tepkisi de Anadolu'dan gelenlere yönelmiştir. Bunun neticesinde adadaki Türkler arasında “*Kıbrıslı-Türkiyeli*” şeklindeki bir ayırım ortaya çıkmıştır. Bu ayırım, ilerleyen dönemlerde Anadolu'dan gerçekleşen göçlerle iyice belirginleşmiştir. Bunda Anadolu'dan gelenlerin Kıbrıslı Türklerden ayrı olarak müstakil köyler şeklinde iskân olunması da etkili olmuştur. İki grubun birbirini tanımalarına engel olan bu duruma rağmen insanlar, gündelik yaşamlarında kurmuş oldukları ilişkiler sayesinde birbirlerini tanıma imkânı bulmuştur. Buna bağlı olarak aralarındaki ayırım azalmış, fakat tamamen ortadan kalkmamıştır.⁷¹

Adadaki kargaşa esnasında Anadolu'dan gelen göçmenlerin iskân süreçleri de bazı sıkıntılar doğurmuştur. Buna göre bilhassa İngilizlerin elindeki Türklerin serbest bırakılması esnasında Anadolu'dan adaya gelenlerden hayvancılıktan anlayanlar narenciye alanlarına, balıkçılıktan anlayanlar tarım alanlarına, çiftçilikten anlayanlar da dağlık bölgelere yerleştirilmek zorunda kalmıştır. Ancak bu durum göçün belirli bir döneminde yaşanmış özel bir gelişme olup göçün genelini kapsamamaktadır.

Sonuç

Kıbrıs, 1878 yılında geçici olarak, Lozan Antlaşması ile de resmen İngiltere'nin hâkimiyetine girmiştir. Bunun üzerine Türkler, gerek İngiliz idaresi altında maruz kaldıkları baskıdan gerekse Rumların Enosis doğrultusundaki faaliyetlerinden dolayı adadan göç etmeye başlamışlardır. Bunun yanı sıra Barış Harekâtı'ndan sonra sayıca fazla olan kuzeydeki Rumlar ile güneydeki Türklerin yer değiştirmesi de Türk kesiminde ciddi bir nüfus açığı meydana getirmiştir.

70 Keser, a.g.m., s.104.

71 Keser, a.g.m., s.113, 121.

Bu nedenle Kıbrıs Türk kesiminin hem nüfus hem de işgücü açığını kapatmak amacıyla Anadolu'nun muhtelif yerlerinden adaya nüfus nakli gerçekleştirilmiştir. KTFD ile Türkiye tarafından planlı bir şekilde gerçekleştirilen nakil esnasında Adana'dan da tamamı çiftçi olan 531 hanede 2.767 kişi adaya iskân edilmiştir. Bunların ekseriyeti Saimbeyli'den gitmiş ve Gazimağusa'ya yerleştirilmiş olup önemli bir kısmı halen iskân olundukları yerlerde yaşamlarına devam etmektedirler.

Göçmenler ada yaşamına uyum sağlayabilmeleri ve yalnızlık çekmemeleri için geldikleri yerlere göre iskân olunmuşlardır. Buna rağmen uyum sağlayamayarak geri dönenlerde olmuştur. Ancak bunların miktarına dair resmi bir veri olmadığı için kaç kişinin döndüğü kesin olarak belli değildir. Bununla birlikte gidenlerin ekseriyeti adada kalarak yaşamlarına devam etmişlerdir.

Adadaki Türk toplumunun farklı kültürlerden gelen bireylerden oluşması ise bazı sıkıntılara sebebiyet vermiştir. Genel olarak iktisadî sebeplerden kaynaklanan bu sıkıntılar, ilk etapta kuzeydeki Türkler ile güneyden gelen Türkler arasında meydana gelmiştir. Bu süreçte Rum kesiminden gelenler güneyde bıraktıkları kadar, kuzeyde yaşayanlar da güneyden gelenler kadar mal-mülk alamamaktan şikâyet etmişlerdir. Fakat bunlar, Anadolu'dan gerçekleşen nüfus nakliyle birlikte tepkilerini yeni gelenlere yöneltmişlerdir. Bunun neticesinde iki topluluk arasında "Kıbrıslı-Türkiyeli" gibi kısır bir çekişme ortaya çıkmıştır. Bu çekişme, insanların zaman içerisinde birbirini tanımasıyla birlikte şiddetini kaybetmiş ise de tamamen ortadan kalkmamıştır.

KAYNAKLAR

Resmi Arşiv ve Yayınlar

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA): 030.18.1.1/016.77.6;
030.10.0.0/124.886.18; 030.10.00/124.887.3; 272.0.0.12/51.112.15;
272.0.0.12/50.108.5; 272.0.0.12/43.63.8; 272.0.0.12/55.139.30

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), İş Gücü Nakli Konusunda Adana İlinde Kıbrıs'a Gönderilen Ailelerle İlgili Defter.

Düstur, 3. Tertip, C.VII, Ankara 1944.

Kitaplar ve Makaleler

AKMARAL Kemal, *Akrıtas Plânı ve Kıbrıs*, Bilge Karınca Yayını, İstanbul 2004.

ALAGÖZ Cemal Arif, "Kıbrıs Tarihine Coğrafi Giriş", *Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi (14-19 Nisan 1969)*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayını, Ankara 1971, s.13-29.

BAHADIR Mehmet, *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Doğuşu*, Fatih Yayınevi, Lefkoşa 2000.

Görüş

BALCI Emine, "1974 Sonrasında KKTC'de Kıbrıslı Türkler ile Türkiyeli Göçmeler Arasında Uyum", Uluslararası Boyutlarıyla Kıbrıs Meselesi ve Geleceği Uluslararası Sempozyumu (Yayımlanmamış Sempozyum Bildirisi).

BERBER Ferhat, "Alaşehir'den Kıbrıs'a", *Manisa Dergisi*, S.23-24 (Haziran-Aralık 2002), s.90-94.

BİRAND Mehmet Ali, *Diyet*, Milliyet Yayınları, İstanbul 1986.

ÇAKMAK Zafer, "Kıbrıs'tan Anadolu'ya Türk Göçü (1878-1938)", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S.36 (2008), s.201-223.

DARKOT Besim, "Kıbrıs", *MEB İslâm Ansiklopedisi*, C.VI, Eskişehir 1997, s.672-676.

GAZİOĞLU Ahmet C., *Enosis Çemberinde Türkler*, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi Yayını, Lefkoşa 2000.

GERÇEL Alim, "Kıbrıs Tarihinde Göçler", *İkinci Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi (24-27 Kasım 1998)*, C.II, Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayını, Gazimağusa, 1999, s.485-495.

GÖKTÜRK Turgay Bülent, "Rumlar'ın Kıbrıs'taki Enosis İsteklerinin Şiddete Dönüşmesi: 1931 İsyanı; Öncesi ve Sonrası", *Çağdaş Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, VII/16-17 (2008/Bahar-Güz), s.335-363.

HASGÜLER Mehmet, *Kıbrıslılık*, Agora Kitaplığı, İstanbul 2008.

İSMAİL Sabahattin, *Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Nedenleri-Gelişimi-Sonuçları*, Akdeniz Haber Ajansı Yayınları, İstanbul 1988.

....., *150 Soruda Kıbrıs Sorunu*, Kastaş Yayınevi, İstanbul 1998.

İSMAİL Sabahattin-BİRİNCİ Ergin, *Atatürk Döneminde Türkiye-Kıbrıs İlişkileri (1919-1938)*, KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayını, Lefkoşa 1989.

KARAL Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi*, C.VIII, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara 1995.

KARACA, Erdem, "Türk Basınında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Kuruluş Süreci ve Türkiye'nin Kıbrıs Politikası (1975-1983)", Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2010 (Yayımlanmamış Doktora Tezi).

KESER Ulvi, "Kıbrıs'ta Göç Hareketleri ve 1974 Sonrasında Yaşananlar", *Çağdaş Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, V/12 (2006/Bahar), s.103-128.

KURANERCÜMENT, "Kıbrıs Türk Federe Devleti", *İkinci Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi (24-27 Kasım 1998)*, C.II, Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayını, Gazimağusa 1999, s.561-568.

KURTULUŞ Hatice-PURKİS Semra, *Kuzey Kıbrıs'a Türk Göçünün Niteliği ve Göçmenlerin Ekonomik Sosyo-Mekânsal Bütünleşme Sorunları*, TÜBİTAK Proje No: 106K330, Ankara 2009.

Gazi

Akademik
Bakış

161

Cilt 9 Sayı 17
Kış 2015

Lozan Barış Konferansı (Tutanaklar-Belgeler), C.8, (çev. Seha L. Meray), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2001.

OLGUN Aydın, *Kıbrıs Gerçeği (1931-1990)*, Ankara 1991.

Osmanlı İdaresinde Kıbrıs (Nüfusu-Arazi Dağılımı ve Türk Vakıfları), Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara 2000.

ÖKSÜZ Hikmet, "Lozan'dan Sonra Kıbrıs Türklerinin Anavatan Göçleri", *Tarih ve Toplum*, S.187 (1999), s.35-38.

ÖZDEN Kemal, "1878 Berlin Kongresi ve Kıbrıs", *İkinci Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi (24-27 Kasım 1998)*, C.II, Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayını, Gazimağusa 1999, s.213-230.

SADRAZAM Halil, "Türk Mukavemet Teşkilatı", *İkinci Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi (24-27 Kasım 1998)*, C.II, Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayını, Gazimağusa 1999, s.57-94.

SOYSAL İsmail, *Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları*, C.I (1920-1945), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2000.

ŞAHİN İsmail vd., "Barış Harekâtı Sonrasında Türkiye'den Kıbrıs'a Yapılan Göçler ve Tatbik Edilen İskân Politikası", *Turkish Studies*, C.8/7 (Yaz/2013), s.599-630.

TUNCER Hüner, *Kıbrıs Sarmalı-Nasıl Bir Çözüm*, Ümit Yayıncılık, Ankara 2005.

USLU Nasuh, *Türk Amerikan İlişkilerinde Kıbrıs*, 21. Yüzyıl Yayınları, Ankara 2000.

ZİA Nasim, *Kıbrıs'ın İngiltere'ye Geçışı ve Adada Kurulan İngiliz İdaresi*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayını, Ankara 1975.

Sözlü Kaynaklar

1. Adı Soyadı: Mahmut Yeniçeri
Doğum Yeri-Tarihi: Feke/Güzpınar-1934.
Görüşme Yeri-Tarihi: GAZİMAĞUSA/10 Aralık 2014.

2. Adı Soyadı: Mustafa Tekin
Doğum Yeri-Tarihi: Ceyhan-1947.
Görüşme Yeri-Tarihi: GAZİMAĞUSA/10 Aralık 2014.

3. Adı Soyadı: Yusuf Erden
Doğum Yeri-Tarihi: Ceyhan-1955.
Görüşme Yeri-Tarihi: Korkuteli-GAZİMAĞUSA/10 Aralık 2014.

4. Adı Soyadı: Mustafa Soykan
Doğum Yeri-Tarihi: Saimbeyli-1941.
Görüşme Yeri-Tarihi: Alayköy-LEFKOŞA/11 Aralık 2014.

Gazi

Akademik
Bakış

162

Cilt 9 Sayı 17
Kış 2015

5. Adı Soyadı: Nuh Soykan

Doğum Yeri-Tarihi: Saimbeyli-1965.

Görüşme Yeri-Tarihi: Alayköy-LEFKOŞA/11 Aralık 2014.

6. Adı Soyadı: İsmail Yalın

Doğum Yeri-Tarihi: Saimbeyli-1937.

Görüşme Yeri-Tarihi: Dört Yol-GAZİMAĞUSA/12 Aralık 2014.

7. Adı Soyadı: Osman Gök

Doğum Yeri-Tarihi: Saimbeyli-1960.

Görüşme Yeri-Tarihi: Dört Yol-GAZİMAĞUSA/12 Aralık 2014.

8. Adı Soyadı: Ali Osman Dinleyici

Doğum Yeri-Tarihi: Dört Yol-HATAY-1938.

Görüşme Yeri-Tarihi: Korkuteli-GAZİMAĞUSA/12 Aralık 2014.

9. Adı Soyadı: Mustafa Cıdan

Doğum Yeri-Tarihi: Adana-1936.

Görüşme Yeri-Tarihi: Korkuteli-GAZİMAĞUSA/12 Aralık 2014.

Gazî

Akademik
Bakış

163

Cilt 9 Sayı 17
Kış 2015